

УДК 35.088.8; 323.2

Т. Бельська

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР ГЛОБАЛЬНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Обґрунтовано поняття “інститут”, “інституціалізація”, “інститути глобального громадянського суспільства”, “інституціональні зміни”. Визначено, що процес інституціалізації глобального громадянського суспільства на сьогодні перебуває на етапі появи соціальних норм і правил, що створюються під час стихійної соціальної взаємодії. Встановлено, що інститути глобального громадянського суспільства представлені трьома основними інститутами – соціальні рухи, міжнародні неурядові організації та інформаційно-комунікаційні мережеві об’єднання. Запропоновано міжнародні недержавні організації відповідно до функціонального призначення і цілей поділити на адвокатські, сервісні, think tank та ідеологічні. Здійснено порівняння між національним громадянським суспільством і глобальним громадянським суспільством.

Ключові слова: інститут, інституціалізація, інститути глобального громадянського суспільства, інституціональні зміни, соціальні рухи, міжнародні неурядові організації та інформаційно-комунікаційні мережеві об’єднання.

Зміна характеру відносин у людському суспільстві, динамічний розвиток подій у світі, руйнування усталених відносин в міжнародних структурах, а також підвищенням напруженості та збільшення кількості локальних конфліктів спонукають до трансформаційних перетворень, пов’язаних з подальшим удосконаленням міжнародних інститутів, зокрема процесу інституціалізації структур глобального громадянського суспільства.

Концептуальні засади функціонування соціальних інститутів були закладені М. Вебером, Г. Спенсером, Дж. Локком та інші; питання, пов’язані з процедурою інституціалізації досліджували А. Михненко, А. Ткач, О. Ткачова. Серед західних дослідників, що опікувалися вказаними проблемами слід назвати такі імена як П. Сорокіним, С. Хантингтон та інші.

Завдання даної статті – структурувати глобальне громадянське суспільство, попередньо довівши, що воно є соціальним інститутом.

Термін “інститут” походить від латинського (institutum), що означає встановлення, установа. З численних визначень поняття “інститут” слід звернути увагу на визначення У. Гамільтона, бо саме воно найбільш влучно характеризує сучасний стан глобального громадянського суспільства: інститут – це “словесний символ, введений для кращого опису групи суспільних звичаїв”, “спосіб мислення”, який став звичкою для групи людей або звичаєм для народу. У. Гамільтон [1] твердив, що “інститути устанавлюють межі і форми людської діяльності. Світ звичаїв і традицій, до якого ми пристосовуємо наше життя, являє собою сплетіння і безперервну матерію інститутів”. П. Сорокін здійснив аналіз функцій інститутів та інтерпретував соціальні інститути як канали соціальної циркуляції (“ліфти”) й соціальні механізми тестування, селекції й розподілу (тобто вони виконують роль соціального “сита” або “фільтру”) [2].

М. Вебер зміст соціального інституту трактує як особливу різновидність людей, об'єднаних у соціальні дії, та ідеально типові конструкції з ідеальними типами легітимного панування. “Не кожна спільнота, до якої ми належимо за народженням і вихованням, є інститутом” [3]. За М. Вебером інститут базується на двох позиціях – ідеальна типовість та ідеальна легітимність, які визначають умови об'єднання людей задля відповідних соціальних дій.

Отже, інститути глобального громадянського суспільства – це об'єднання людей, що структуровані в групи за інтересами і цінностями за допомогою комунікаційних обмінів, які діють у межах правового поля, мають певні принципи діяльності та виконують у суспільстві соціальні функції. Процес утворення інститутів отримав назву інституалізації і займає значний проміжок часу.

А. Ткач розуміє інституціоналізацію як “перетворення соціальних намірів у норму та формування правил спілкування шляхом їх впровадження за допомогою владних інституцій (неписаних правил чи правової діяльності) на основі засобів правового, економічного і політичного регулювання [4]”. О. Ткачова переконливо доводить, що поняття “інституціоналізація” в різних сферах діяльності вживається, як правило, для характеристики процесів упорядкування цієї діяльності через формування та закріплення відповідних інститутів, до того ж сам інститут неперервно розвивається на фоні цих інституціональних змін [5].

Процес інституціоналізації складається з кількох послідовних етапів: 1) виникнення потреби, задоволення якої вимагає спільних організованих дій; 2) формування загальних цілей; 3) появи соціальних норм і правил під час стихійної соціальної взаємодії, що здійснюється методом спроб і помилок; 4) появи процедур, пов'язаних із нормами і правилами; 5) інституціоналізації норм і правил, процедур, тобто їх прийняття, практичного застосування; 6) установлення системи санкцій для підтримки норм і правил, диференційованість їх застосування в окремих випадках; 7) створення системи статусів і ролей, призначених для всіх без винятку членів інституту [6]. Соціальний дослідник Г. Ленскі [7], визначив ключові соціальні потреби, які породжують процеси інституціоналізації, серед них: потреба комунікації (мова, освіта, зв'язок, транспорт); потреба у виробництві продуктів і послуг; потреба в розподілі доходів, благ і привілеїв; потреба безпеки громадян, захисту життя і благополуччя; потреба в соціальному контролі за поведінкою членів суспільства (релігія, мораль, право); потреба в збереженні (покращенні позиції) соціального статусу.

Дж. Локк став першим мислителем, який звернув увагу на функціонування громадянського суспільства як інституту, зокрема він констатував, що “ті, хто об'єднані в одно ціле і мають загальну встановлену законом судову установу, до якої можна звернутися, і яка наділена владою розв'язувати суперечки між ними і карати злочинців, перебувають у громадянському суспільстві [8]”. Глобальне громадянське суспільство як елемент соціуму становить соціальний інститут, бо це є форма організації та засіб здійснення спільної діяльності людей, що забезпечує функціонування соціуму. Г. Спенсер вважав, що соціальні інститути є елементами каркасу соціуму і виникають у результаті диференціації суспільства [9]. Отже, результатом процесу інституціоналізації є створення інституту, який регулює суспільні відносини через особливу соціальну діяльність, пов'язану з забезпеченням відповідних потреб та інтересів людини.

Інституціоналізація є важливою частиною процесу формування й модернізації соціальних систем, суспільних відносин. З огляду на те, що соціальні інститути не є

“застиглою формою”, динамічна сутність процесу інституціоналізації розкривається в понятті “інституціональні зміни”. Інституціональні зміни – безперервний процес кількісно-якісних і сутнісних змін та перетворень різних соціальних інститутів [10]. Якщо в ХХ ст. ми говорили про громадянське суспільство, то на зламі століть виникає глобальне громадянське суспільство, яке викликало інституційні зміни.

Питання інституціоналізації громадянського суспільства і тим паче глобального громадянського суспільства є дискусійним. Якщо інституціоналізація громадянського суспільства визначена законодавчо і її можна вважати завершеною, то глобальне громадянське суспільство перебуває, на нашу думку, на третьому етапі інституціоналізації, тобто на етапі появи соціальних норм і правил, що створюються під час стихійної соціальної взаємодії та здійснюється методом спроб і помилок.

Спробуємо структурувати глобальне громадянське суспільство як інститут. На сучасному етапі структура глобального громадянського суспільства виглядає як на рис. 1.

Отже, перший його структурний елемент це суспільні рухи. Глобальне громадянське суспільство прагне формувати правила, які визначають той чи інший аспект соціального життя. Деякі елементи громадянського суспільства, які часто характеризуються як “соціальні рухи”, прагнуть радикальних перетворень існуючого порядку.

Американський філософ і політолог С. Гантінгтон [11], аналізує соціальні рухи, досліджуючи процеси демократизації і виділяє три хвилі демократичних перетворень. Після виходу в світ його книги “Третя хвиля” відбулися події, які можна вважати продовженням демократизації. Передусім, це так звані “кольорові революції та “арабська весна, що охопили країни з авторитарними режимами. Четверта хвиля розпочалася в 2010 р., а 2012 р. став роком народних повстань – арабської весни, індійського руху по боротьбі з корупцією, реакційних рухів як Американський TeaParty і англійські заворушення. Ці соціальні рухи – результат глобального процесу утворення та активізації масових організацій і рухів.

До алгоритму активізації соціальних рухів можна зарахувати такі: активність, зумовлена наростанням кризових явищ і процесів у різних сферах людського життя; актуалізація гуманістичних цінностей та ідеалів у суспільній свідомості; перемога опозиції майже завжди супроводжувалася люстрацією і оновленням кадрового складу владних структур; провідну роль у мобілізації народних мас відігравав Інтернет – соціальні мережі, які полегшують спілкування людей та сприяють їхньому об’єднанню; авторитарні режими застосовували проти населення насильство. Особливістю “Арабської весни” потрібно назвати її координацію релігійними організаціями.

Соціально-політичні зрушення мають важливу спільну рису: рушійною силою усіх згаданих перетворень є молодь – “waithood generation”. Поняття “waithood було вперше використане такими вченими, як Н. Дхиллон, Т. Юсеф і Д. Сінгермен для характеристики життя молоді на Близькому Сході і в Північній Африці, багатогранного типу молодіжних переходів до дорослого життя, що виходить за рамки забезпечення роботою і поширюється на соціальне життя і громадянську участь. Якщо названі вчені пов’язують “waithood з пасивним “чеканням зміни ситуації на краще, застосуванні стратегії виживання від вуличної і прикордонної торгівлі до участі в бандах і злочинній діяльності, то А. Унвана [12] переконана, що, незважаючи на труднощі, молодь у період waithood динамічна і потрібно використовувати її творчий потенціал, щоб придумати нові форми буття і взаємодії з суспільством.

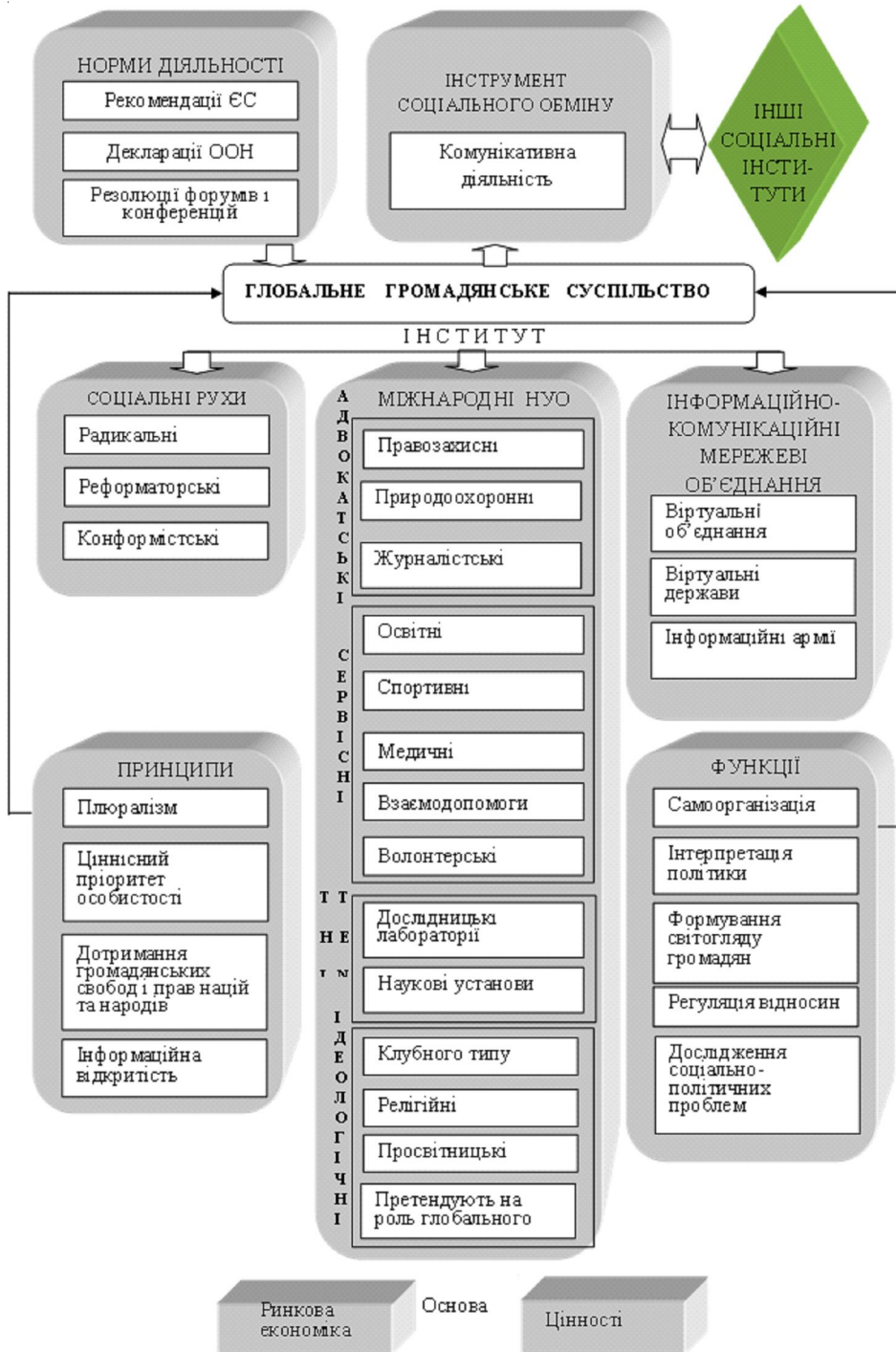

Рис. 1. Структура глобального громадянського суспільства

Спостерігаючи спонтанні вуличні заворушення і акції протесту в Мозамбіку, Сенегалі, Іспанії, Чилі, Греції, Великобританії і США та революції в Тунісі, Єгипті й Лівії, здається, що це покоління в *waithood* втрачає страх і відкрито ігнорує диктатури, авторитарні уряди і політичні репресії. Молодіжні громадські рухи розгортаються і можна тільки здогадуватися, до чого вони призведуть. Але немає жодних сумнівів, що це покоління бореться за свободу від злиднів і свободу від страху, технології інформації та комунікації роблять молодих людей більш глобально інтегрованими. У Західній Африці також вживається термін “*youthman*” для позначення людей, які не досягли зрілості, незважаючи на соціально біологічний зрілий вік і перебувають в стані “*waithood*”. Навіть люди старше сорока розглядаються як молодь через їх нездатність отримувати стабільні засоби для існування, жити самостійно, одружитися і мати сім’ю. Термін *youthman* І. Абдулла [13] вважає метафорою бідності Африки і свідчить про поширення *waithood* не тільки по всьому континенту, а по всьому світу.

Звичайно, що соціальні рухи найближчим часом не торкнуться усіх авторитарних режимів. З огляду на це, потрібно погодитися з Р. Ключником, що “перспективи нових завоювань демократії залежать, перш за все, від рівня політичної культури громадян та їх готовності до встановлення і захисту народовладдя [14].

Підсумовуючи, потрібно наголосити, що суспільно-політичні рухи є не тільки формою протесту, а є однією з форм реалізації самоврядування та суспільних зв’язків; індикатором демократичності політичної системи й режиму; відображенням рівня політичної свідомості й культури; формою реалізації суспільних інтересів. Сучасні суспільно-політичні рухи в демократичних державах є невід’ємним компонентом їхнього політичного буття, вони є виявом плюралізму, посилюють ефективність багатопартійності [15]. Водночас, громадянське суспільство може також враховувати реформістські елементи, які призведуть лише до скромних змін існуючих механізмів управління та конформістських елементів, які прагнуть зміцнити встановлені правила. Дійсно, різні ініціативи громадянського суспільства показують поєднання радикальних, реформаторських і конформістських тенденцій.

Другий структурний елемент глобального громадянського суспільства – міжнародні недержавні об’єднання (*International nongovernmental*). Є два способи їх утворення: 1) створення міжнародної НУО і створення мережі в усьому світі; 2) трансформація національних громадських товариств у міжнародні громадські організації.

Класичний прикладом такої трансформації є процес становлення правозахисної організації “Міжнародна амністія (*Amnesty International*)”. Вона розпочала свою діяльність як невелика НДО в Британії, ініціатором її створення в 1961 р. у Лондоні був англійський адвокат П. Бененсон. На сьогодні “Міжнародна амністія з секретаріатом в Лондоні, до штату якої належать 320 співробітників, охоплює мережу до 1 млн. членів, волонтерів та донорів більш ніж в 140 країнах світу [16].

Погодимось з думкою чеського вченого О. Цисаржа, який висловився про те, що в сучасних умовах у складі громадянського суспільства є різні позадержавні організації. Одні надають громадянам платформу для висловлення поглядів і політичних позицій, інші – цілий ряд послуг. З цієї позиції виділяються два основні типи таких організацій – адвокатські і сервісні. Цю класифікацію цілком можна застосувати до організацій глобального громадянського суспільства.

Адвокатські організації орієнтуються на захист прав населення, на вплив на політику і громадську думку, сервісні організації надають соціальні і освітні послуги,

працюють у сфері спорту і дозвілля, є частиною системи медичного обслуговування [17]. Серед адвокатських організацій виділяють організації, що просувають соціально-економічні інтереси певних груп населення (профспілок) і організацій – “Лікарі без кордонів”, “Репортери без кордонів, які захищають суспільний інтерес: правозахисні (Міжнародна амністія, Гельсінська федерація, Міжнародної організації захисту прав людини (Human Right Watch), а також міжнародна гуманітарна організація “Oxfam; міжнародна антикорупційна організація “Міжнародна прозорість (Transparency International), природоохоронні (Всесвітній фонд дикої природи, Greenpeace, Earthlink, Міжнародний суд екологічного арбітражу і примирення, “Зелений світ (Greenpeace) і “Друзі планети (Friends of the Earth International), економічні – Міжнародний кооперативний альянс (МКА). Адвокатські організації спрямовані в основному на реалізацію функцій цивільного контролю.

До сервісних можна зарахувати Міжнародне товариство Червоного хреста і Червоного півмісяця (International Committee of the Red Cross), що стало першим кроком у формуванні. Сюди ж можна зарахувати організації взаємодопомоги, що об’єднують людей за принципом спільної біди або проблеми (насамперед організації інвалідів, батьків хворих дітей, проблеми бездомності або проблеми СНІДу тощо); сюди ж можна зарахувати і об’єднання людей за демографічною або гендерною ознакою, а також за типом сексуальної орієнтації, зокрема Глобальний фонд для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією, Європейський центр з контролю та профілактики захворювань (ECDC).

Організації соціальної спрямованості, або благодійні організації, спрямовані на вирішення людських проблем, при цьому частина з них спрямована на вирішення комплексу проблем певних категорій населення, наприклад людей похилого віку або багатодітних, зокрема Фонд народонаселення ООН (UNFPA), Всесвітня організація охорони здоров’я (ВООЗ), Об’єднана програма Організації Об’єднаних Націй з ВІЛ/СНІДу (UNAIDS), Дитячий Фонд Організації Об’єднаних Націй (UNICEF), Програма розвитку Організації Об’єднаних Націй (UNDP), Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC), Німецьке товариство технічної співпраці (GIZ).

Особливу групу громадянського суспільства представляють так звані think tank, призначення яких полягає у створенні експертних знань (Економічне товариство з вивчення громадської думки та маркетингових досліджень (ECOMAP), Transparency International); Міжнародний проект CIVICUS вимірює Civil Society Index (CSI) (Індекс громадянського суспільства) за участю сотень дослідників та організацій, спрямований на отримання детального і опрацьованого опису цивільних структур, громадських ініціатив, громадянських об’єднань, що діють в різних країнах світу і представляють значимі альтернативи діяльності державних органів влади [18].

До громадських організацій, що впливають на формування громадської думки (назвемо їх ідеологічні), віднесемо ті, що претендують на роль світового уряду – Європейський діловий конгрес (ЄДК), організації, які претендують (Римський клуб, Дукарський клуб, Комітет 300, Клятва даріння (об’єднання філантропів), організації, що безпосередньо займаються пропагуванням демократичних цінностей – Союз міжнародних асоціацій (Union of International Associations), Світовий альянс громадянської участі (World Alliance for Citizen Participation – CIVICUS). Вони активно співпрацюють з ООН, а деякі з них мають консультативний статус і статус спостерігачів при цій організації. “Організації клубного типу” включають різноманітні групи самовдосконалення, клуби за інтересами тощо.

Подібно традиційним національним цивільним товариствам глобальне громадянське суспільство намагається поширювати свою ідеологію, підтримуючи мережу підрозділів і активістів (нерідко за підтримки ООН), світових форумів із різних проблем світового розвитку (Міжнародна конференція жінок у Найробі в 1985 р., Конференція з світових проблем у Ріо-де-Жанейро 1992 р., Конференція з соціальних проблем в Копенгагені 1995 р., Світова конференція жінок у Пекіні в 1995 р., I і II Світові соціальні форуми, що відбувалися в бразильському Порто Алегре в 2001 р. і 2002 р.).

Проявом діяльності громадянського суспільства була ще місіонерська активність релігійних рухів і громад – суфійських, католицьких та буддистських. Релігійні організації існували і серед основних ініціаторів боротьби проти рабства і работоргівлі в США в XIX ст.

Третій структурний елемент глобального громадянського суспільства – інформаційно-комунікаційні мережеві об'єднання.

Інструментом соціального обміну між глобальним громадянським суспільством й іншими соціальними інститутами є комунікативна діяльність як потреба, або як результат розвитку відносин між суб'єктами глобального громадянського суспільства. Саме важливість комунікаційної функції дозволила А. Етціоні ввести термін “транснаціональні комунітарні організації” (ТКО), яким він оперує відносно міжнародних неурядових організацій, мережевих структур та громадських рухів. Комунікативна діяльність ТКО націлена на масову свідомість і впливає на ціннісні орієнтації суспільства, що в підсумку сприяє зміні соціально значимої поведінки людей. На думку А. Етціоні, діяльність ТКО результативна лише там, де вона завершується прийняттям нових законів, винесенням судових рішень або діями державних органів [19]. Водночас, А. Етціоні прогнозує зміни в глобальному управлінні, для чого необхідними є інституційні й нормативні нововведення. Інша дослідниця інформаційного простоту, передусім країн Близького Сходу, С. Зінько, доводить, що звичні рамки геополітичного простору розширюються за рахунок віртуальної присутності, завдяки чому відбувається моделювання міжнародних інформаційних відносин. Стихійні форми активності інформаційних спільнот стали специфічним засобом політичного впливу, що активізується переважно у період політичного вибору певної країни [20]. Тобто, значення віртуальних інформаційних спільнот у сучасному світі зростає, особливо для країн, які переживають трансформаційні зміни.

Якщо спробувати знайти відмінності глобального і національного громадянського суспільства за такими критеріями, як: норми діяльності, принципи, функції, інститути, фундаментальна основа та соціальна база (табл. 1), то особлива відмінність спостерігається в соціальній базі. Так, національне громадянське суспільство, на нашу думку, базується на середньому класі, соціальною ж базою глобального громадянського суспільства є олігархат. Дослідник Т. Плахтій зважає на “залізний закон олігархізації” Міхельса, суть якого полягає у тому, що у будь-якій ієрархічній суспільній організації утворюється власна олігархія – керівне ядро, яку вже через невеликий проміжок часу неможливо ні відсторонити від керівництва, ні змусити поділитися кермом і яка, усвідомивши власні інтереси, починає спрямовувати весь ресурс структури на їх реалізацію [21].

Глобальні громадські організації діють відповідно до певних принципів, що визначають їх напрями діяльності та вказують на ціннісні орієнтири. До основних принципів глобальних громадських організацій можна зарахувати: плюралізм, ціннісний пріоритет особистості, дотримання громадянських свобод і прав націй та народів.

Серед універсальних функцій глобального громадянського суспільства можна назвати: самоорганізація як результат певного співвідношення порядку і хаосу, інтерпретація політики для електронних та друкованих ЗМІ, формування світогляду громадян; регуляція відносин між асоціаціями і добровільними об'єднаннями на основі соціальних і психосоціальних норм. Саме функціональна спроможність організацій визначає напрямки їх діяльності.

Економічною основою глобального громадянського суспільства є ринкові відносини, що характеризуються активною діяльністю транснаціональних корпорацій на міжнародній арені. Об'єднувчим духовним началом спільнот є цінності.

Таблиця 1

Відмінності глобального і національного громадянського суспільства

Критерії	Національне громадянське суспільство [22]	Глобальне громадянське суспільство
1	2	3
Норми діяльності	Конституція, кодекси (адміністративний, цивільний), закони, постанови, укази, розпорядження, міжнародні нормативно-правові акти, статuti громадських об'єднань	Міжнародні нормативно-правові акти (рекомендації ЄС, декларації ООН), резолюції форумів і конференцій
Принципи	Відповідальності та звітності, партнерства, бюджетної ефективності, незаохочення утриманства, підтримки ініціативи, інформаційна відкритість	Плюралізм, ціннісний пріоритет особистості, дотримання громадянських свобод і прав націй та народів
Принципи	Повага, довіра, узгодженість, участь у прийнятті рішень	
Функції	Сприяння самоорганізації та самовираженню індивідів, захист їх інтересів, надання кадрів для урядових структур, ініціювання діалогу між владою і громадянськістю, інтерпретація політики для електронних та друкованих ЗМІ, формування світогляду громадян, дослідження політичних проблем, моніторинг дій влади, ідентифікація, артикуляція та оцінка проблем і пропозицій, що існують або виникають, систематизація, впорядкування, надання урегульованості протестам і вимогам громадян, формування демократичних цінностей та практик	Самоорганізація як результат певного співвідношення порядку і хаосу, інтерпретація політики для електронних та друкованих ЗМІ, формування світогляду громадян; регуляція відносин між асоціаціями і добровільними об'єднаннями на основі соціальних і психосоціальних норм
Інститути громадянського суспільства	Громадські організації, спілка об'єднань громадян, релігійні організації, благодійні організації, профспілкові організації, об'єднання профспілок, творча спілка, об'єднання роботодавців, орган самоорганізації населення, приватна установа (код з ознакою неприбутковості), установа об'єднання громадян, підприємство громадської організації інвалідів, політичні партії (до моменту перемоги на виборах)	Суспільні рухи, міжнародні недержавні об'єднання, інформаційно-комунікаційні мережеві об'єднання

Закінчення табл. 2

1	2	3
Основа (фундамент)	Ринкова економіка, правова держава, соціальна держава, громадянська культура	Ринкова економіка, цінності
Соціальна база	Середній клас	Олігархат

Висновки

Наукове надбання науковців стало тією фундаментальною основою, на підставі якої було узгоджено систему понять, зокрема “інститут”, “інституціалізація”, “інститути глобального громадянського суспільства”, “інституціональні зміни”, а також розкрито притаманні даним суспільним явищам риси. Таким чином визначено, що інститути глобального громадянського суспільства – це об’єднання людей, які структуровані в групи за інтересами і цінностями за допомогою комунікаційних обмінів та діють у межах правового поля, мають певні принципи діяльності й виконують у суспільстві соціальні функції. Процес інституціоналізації глобального громадянського суспільства на сьогодні перебуває на етапі появи соціальних норм і правил. Інститути глобального громадянського суспільства представлені трьома основними інститутами – соціальні рухи, міжнародні неурядові організації та інформаційно-комунікаційні мережеві об’єднання. Ініціативи глобального громадянського суспільства можуть поєднувати в собі радикальні, реформаторські й конформістські тенденції. Глобальні громадські організації діють відповідно до певних принципів, що визначають їх напрями діяльності та вказують на ціннісні орієнтири, серед них основні: плюралізм, ціннісний пріоритет особистості, дотримання громадянських свобод і прав націй та народів. Міжнародні недержавні організації, відповідно до функціонального призначення та цілей, можна поділити на: адвокатські, сервісні, think tank та ідеологічні.

Література

1. Hamilton W. Institution / W. Hamilton // Encyclopedia of the Social Sciences [Text]. — 1932. — Vol. 73. — P. 560—595.
2. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество [Текст] / П. А. Сорокин ; [общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Союмонов ; пер. с англ.]. — М. : Политиздат, 1992. — 543 с.
3. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика [Текст] / Макс Вебер ; [пер. з нім. Олександр Погорілий]. — К. : Основи, 1998. — 534 с.
4. Ткач А. А. Інституціональні основи ринкової інфраструктури [Текст] : монографія / А. А. Ткач. — К. : НАН України, Об’єдн. ін-т економіки, 2005. — 295 с.
5. Ткачова О. К. Теоретичні основи інституційних механізмів державного управління митною справою / О. К. Ткачова // Державне управління: удосконалення та розвиток [Текст] : електрон. наук. фах. вид. Академії муніципального управління. — 2013. — № 6 — Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=587>.
6. Михненко А. М. Інститут соціальний / А. М. Михненко // Енциклопедія державного управління [Текст] : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. — Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. кол. : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпуненко (співголова) [та ін.]. — 2011. — С. 263, 264.
7. Lenski G.E. Power and Privilege. A Theory of Social Stratification [Electronic resource] / G. E. Lenski. — N.-Y. ; St. Louis ; San Francisco ; Toronto ; London ; Sydney :

McGraw-Hill Book Company, 1966. — Access mode : https://books.google.co.uk/books?id=UySGOjdd-XkC&pg=PR3&hl=ru&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false.

8. Локк Д. Два трактата о правлении / Д. Локк // Антология мировой политической мысли [Текст] : в 5 т. Т. 1: Зарубежная политическая мысль: истоки и эволюция. — М. : [б. в.], 1997. — С. 359—366.

9. Спенсер Г. Основания социологии [Текст] : в 2 т. Т. 2 / Герберт Спенсер ; [пер. с англ.]. — М. : Книга по Требованию, 2012. — 412 с.

10. Петроє О. М. Інституціоналізація. Інституціоналізм / О. М. Петроє // Енциклопедія державного управління... — С. 264—267.

11. Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века [Текст] / С. Хантингтон ; [пер. с англ.]. — М. : “Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2003. — 368 с.

12. Honwana Alcinda “Waithood”: Youth transitions and social change / Alcinda Honwana // International Institute of Social Studies in The Hague. Part of Erasmus University Rotterdam [Electronic resource]. — Access mode : http://www.iss.nl/fileadmin/ASSETS/iss/Documents/Academic_publications/2_honwana.pdf.

13. Abdullah I. Bush path to destruction: The origin and character of the Revolutionary United Front/Sierra Leone / I. Abdullah // Journal of Modern African Studies [Text]. — № 36(2). — P. 203—234.

14. Ключник Р. М. Розвиток теорії та практики демократії: ретроспективний аналіз / Р. М. Ключник // Західна аналітична група [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=5201>.

15. Зубар В. Роль сучасних суспільно-політичних рухів у розвитку української державності / В. Зубар // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку [Текст]. — 2014. — Вип. 26. — С. 65—70.

16. Степаненко В. Глобальное гражданское общество: концептуализация и посткоммунистические вариации / В. Степаненко // Социология: теория, методы, маркетинг [Электронный ресурс]. — 2005. — № 2. — С. 156—175. — Режим доступа : http://i-soc.com.ua/journal/08_Stepanenko.pdf.

17. Зародження громадянського суспільства – чеський приклад [Текст] / Ондржей Цисарж, Франтішек Мікш, Іржі Навратіл [та ін.] ; [пер. з чес. Л. Брзобогата ; відп. ред. К. Глоушкова]. — Brno : ИДК, 2008. — 81 с.

18. Буряк В. В. Глобальное гражданское общество и сетевые революции [Текст] / В. В. Буряк. — Симферополь : ДИАЙПИ, 2011. — 150 с.

19. Этциони Amitan. От империи к сообществу: новый подход к международным отношениям [Текст] / Amitan Этциони ; пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева ; Центр исслед. постиндустр. о-ва, журн. “Свободнаямысль-XXI. — М. : Ладомир, 2004. — XLI, 342 с.

20. Зінько С. Ю. Країни Близького Сходу в сучасних міжнародних інформаційних відносинах [Текст] : [монографія] / С. Ю. Зінько. — Львів : Ліга-Прес, 2009. — 364 с.

21. Плахтій Тарас. Громадянське суспільство у кривому дзеркалі ієрархічних структур / Тарас Плахтій // Західна аналітична група [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=3468>.

22. Бельська Т. В. Громадянське суспільство як суспільно-політичне явище / Т. В. Бельська, О. І. Крюков // Публічне управління : теорія та практика [Текст] : зб. наук.

пр. Асоціації докторів наук з державного управління. — № 3(7). — Х. : Вид-во “ДокНаукДержУпр”, 2011. — С. 67—73.

T. Bielska

INSTITUTIONAL DIMENSION OF THE GLOBAL CIVIL SOCIETY

The author justifies the concepts “institute”, “institutionalization”, “global civil society institutions” and “institutional changes”. It is specified that the process of institutionalization of global civil society is, at the moment, at the stage of appearance of social norms and rules that are created during the spontaneous social interaction. It is determined that the institutions of global civil society involve three main institutions - social movements, international NGOs, and information and communications network associations. It is proposed to divide international non-governmental organizations in accordance with the functional purpose and goals into advocatory, service, think tank and ideological ones. A comparison between the national and global civil societies is made.

Key words: institute, institutionalization, institutions of global civil society, institutional changes, social movements, international NGOs, and information and communications network associations.